

Inhoudsopgave:	Pag.
1. Inleiding	2
1.1 Aanleiding	2
1.2 Doelstelling	2
1.3 Leeswijzer	3
2. Visie	4
2.1 Inleiding	4
2.2 Beleidsuitgangspunten	5
3. Inventarisatie	7
3.1 Actuele situatie	7
3.2 Begraafbehoefte en capaciteit	8
3.2.1 Behoefte	8
3.2.2 Capaciteit	8
3.3 Kwaliteitsbeoordeling per begraafplaats	12
3.3.1 Inleiding	12
3.3.2 Kwaliteitsbeoordeling	12
3.4 Analyse kwaliteitsbeoordeling	14
4. Kosten begraafplaatsen	15
4.1 Inleiding	15
4.2 Algemene analyse	15
4.3 Knelpunten kostendekkendheid	16
4.3.1 Tabel Burgerzaken	16
4.3.2 Tabel beheer	16
4.4 Overige kosten	18
4.4.1 Kapitaalslasten	18
4.4.2 Overhead	19
4.4.3 Begraafplaatsen waar niet meer begraven kan worden	20
4.4.4 Conclusie	20
5. Inkomsten begraafplaatsen	21
5.1 Inleiding	21
5.2 Tariefvergelijking	21
5.3 Overige inkomsten	22
5.3.1 Leges monumenten	22
5.3.2 afkopen onderhoud	23
5.3.3 Uitkering Gemeentefonds	23
5.4 Mogelijkheden om inkomsten te verhogen	23
5.5 Conclusie	26
6. Ruimen en begraven	27
6.1 Inleiding	27
6.2 Ruimen	27
6.3 Situatie gemeente De Marne	27
6.4 Voordelen en nadelen van ruimen	28
6.5 Conclusie	29
7. Oorlogsgraven	30
7.1 Inleiding	30
7.2 Oorlogsgraven in de gemeente De Marne	30
8. Communicatie	32
9. Samenvatting	33
9.1 Samenvatting	33
9.2 Voorstellen	35

Bijlagen 2

1. Inleiding

1.1 Aanleiding:

Het beleid met betrekking tot begraven en begraafplaatsen in de gemeente De Marne staat in de Beheersverordening Begraafplaatsen, vastgesteld 16-12-2014 en de uitvoeringsregels grafbedekkingen, graven en asbezorging 2014, aangenomen 28-2 2014 door het College van Burgemeester en Wethouders.

In deze verordeningen en uitvoeringsregels zijn vooral de praktische zaken zoals: het doen begraven, de mogelijkheden die er zijn tot het bijzetten van een urn, en de kosten die aan de verschillende mogelijkheden zitten, opgenomen.

Een visie, hoe de gemeente omgaat met haar begraafplaatsen, het beheer en onderhoud en hoe de gemeente de toekomst voor deze relatief kleine begraafplaatsen ziet, ontbreekt.

Door een visie vast te stellen, wordt een koers uitgezet. Deze is toetsbaar en stuurbaar.

Aan de hand van deze visie worden knelpunten inzichtelijk gemaakt, maar ook worden oplossingen aangedragen en keuzes gemaakt. Door middel van de visie zijn deze keuzes prima aan burgers uit te leggen.

1.2 Doelstelling

Het doel van dit kader stellend visiedocument is het vaststellen van de uitgangspunten met betrekking tot het begraven in de gemeente De Marne, en om aanbevelingen te doen voor het toekomstig begraafbeleid. Waarbij een evenwicht ontstaat tussen enerzijds de behoefte van de bewoners, de eisen die de Wet op de Lijkbezorging stelt, het gewenste onderhoudsniveau en anderzijds de kosten die doorberekend worden naar de klant en de middelen die ter beschikking staan.

De centrale vraag is; op welke manier kan een evenwicht bereikt worden tussen de kosten van het beheer en onderhoud, de gewenste kwaliteit van de begraafplaatsen en de plichten die de Wet op de Lijkbezorging de gemeente De Marne oplegt en hoe te voorzien in de toekomstige begraafcapaciteit.

Door het vaststellen van de uitgangspunten wordt toekomst gegeven aan onze kleine begraafplaatsen, ook na een herindeling, zonder andere maatregelen te hoeven nemen.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de visie geformuleerd, en deze wordt vertaald naar beleidsuitgangspunten en acties die uit deze beleidsuitgangspunten volgen.

Hoofdstuk 3 bestaat uit een inventarisatie van de begraafplaatsen. Er wordt inzicht gegeven in de bestaande begraafplaatsen, de begraafbehoefte en hoeveel plaatsen er nog beschikbaar zijn op de verschillende begraafplaatsen. Voor de knelpunten die uit de inventarisatie blijken worden voorstellen gedaan hoe deze op te lossen. Verder in dit hoofdstuk een beoordeling van de kwaliteiten op de begraafplaatsen, en een analyse hiervan. De kosten die de exploitatie van de begraafplaatsen met zich meebrengt worden in hoofdstuk 4 in beeld gebracht.

In hoofdstuk 5 wordt aangegeven welke inkomsten gegenereerd worden en er wordt een vergelijking gemaakt van de verschillende tarieven met andere gemeenten. Verder worden mogelijkheden aangegeven om de inkomsten te vergroten. Dit kan door het aanbieden van nieuwe producten en het verruimen van de mogelijkheden binnen de verordening.

Hoofdstuk 6 geeft inzicht in de voor- en nadelen van ruimen. De speciale positie van de oorlogsgraven komt in hoofdstuk 7 aan de orde. Hoofdstuk 8 gaat over de communicatie extern en intern.

Het laatste hoofdstuk, bestaat uit een samenvatting van de conclusies en de voorstellen die in dit visiedocument zijn gedaan.

2 Visie

2.1 Inleiding

In de verschillende jaarstukken staan twee duidelijke doelstellingen op het gebied van begraven geformuleerd:

- De gemeente biedt de burger de mogelijkheid om een begraafplek, dan wel een plek voor een urnenbijzetting of een plek om een urn te begraven, te kopen binnen de gemeente De Marne.
- De begraafplaatsen liggen er netjes en verzorgd bij.

Doelstellingen vormen samen nog geen visie. In hoofdstukken die hierna komen zijn de onderwerpen die met begraven te maken hebben geïnventariseerd en geanalyseerd. De conclusies die daar uit voortvloeien vormen de onderbouwing van deze visie. De belangrijkste vraag waar de visie antwoord op moet geven is: Hoe ziet de gemeente De Marne de toekomst van de relatief kleine begraafplaatsen in de gemeente?

Respect

De dood en de rituelen die daarbij horen nemen in alle culturen een bijzondere, gevoelige plaats in. Respect voor de overledenen en de plaatsen waar deze begraven zijn zit in de genen van alle volkeren. Bij de volkeren die nog dicht bij de natuur staan wordt verstoring van die waarden gezien als het onheil over je uitroepen. Rituelen veranderen in de loop van de eeuwen. In onze streken zijn periodes geweest dat de doden werden begraven. Vervolgens brak een periode aan waarin de doden allemaal werden gecremeerd, weer later met de intreding van het christendom ging men weer meer over tot begraven.

Herdenken

In onze tijd is er weer meer aandacht voor cremieren. Mensen dragen verschillende motieven aan waarom zij zich liever laten cremieren dan te worden begraven. Daar zitten persoonlijke, maar ook sociale redenen tussen. Nabestaanden houden echter altijd de behoefte aan een plek om hun overledenen te herdenken/gedenken. De begraafplaatsen in de gemeente De Marne vervullen voor veel mensen deze behoefte. Wat onze begraafplaatsen speciaal maakt is het feit dat deze in, of dicht bij het eigen dorp liggen. Hiermee nemen de begraafplaatsen een belangrijke plaats in, in het dorp, maar ook bij de inwoners. Hun geliefden blijven onderdeel van de gemeenschap.

Betrokken

In steeds meer dorpen ontstaan groepen van vrijwilligers die zich bezig houden met het opknappen en onderhouden van grafmonumenten. Teksten worden weer zichtbaar gemaakt, graven worden gerestaureerd, ontbrekende administratie uitgezocht. In Zoutkamp, Ulrum, Mensingeweer en Pieterburen zijn dergelijke groepen bezig. Ze worden door de gemeente ondersteund en geïntroduceerd in een groter netwerk van o.a. Landschapsbeheer Groning, Het Groninger Landschap, Stichting Oude Groninger Kerken, de Provincie Groningen en met historische verenigingen. De gemeente zal deze ontwikkeling blijven stimuleren.

Toekomst

Voor de toekomst visie van de begraafplaatsen is betrokkenheid van bewoners belangrijk. Evenals de betekenis die een begraafplaats voor het dorp en de bewoners heeft. Dit zijn belangrijke argumenten voor de beleidsbepalers over de inzet van middelen. Nu beslist de Gemeenteraad van De Marne nog over de inzet van deze middelen, na een herindeling zal dit gebeuren in een groter verband. Heeft die Gemeenteraad dezelfde affiniteit met dergelijke kleine begraafplaatsen om deze in stand te houden en waar nodig uit te breiden als de huidige Raad?

De kosten zullen in die besluitvorming een belangrijke rol gaan spelen. Om ons heen zien we gebeuren dat de gemeenten kiezen voor ruimen of verlengen van grafrechten.

Ruimen kan op een respectvolle manier gebeuren, maar over het algemeen wordt door ruimen de band met toch wel een recent verleden (meestal 20/25 jaar) doorgesneden. Voor veel mensen is dit pijnlijk, maar het gaat ook ten koste van de binding met het dorp. Nu zijn er nog betrokken groepen bezig met de begraafplaatsen.

Wanneer de kosten stijgen, zullen steeds meer mensen kiezen voor het “goedkopere” cremen en de asbus niet in de gemeente bij laten zetten. Waarmee de inkomsten voor de kleinere begraafplaatsen verder zullen dalen, terwijl de kosten op hetzelfde niveau blijven of zelfs hoger uit vallen. Wil de Gemeenteraad de kleinere begraafplaatsen een toekomst geven, dan moet het proces van de neerwaartse spiraal van oplopende kosten en dalende inkomsten tegengaan worden.

Om te komen tot een goed begraafplaatsenbeleid is het nodig om een visie te formuleren, waarin staat hoe de gemeente De Marne de toekomst ziet van de kleine begraafplaatsen in haar gemeente.

Visie

De gemeente De Marne vindt het belangrijk dat mensen in hun eigen omgeving begraven kunnen worden. De begraafplaatsen voldoen aan de eisen die de burgers, de gemeente en de Wet op de Lijkbezorging daaraan stellen. De begraafplaatsen voldoen ook op langere termijn aan de behoefte van de mensen om in de eigen omgeving begraven te worden. De begraafplaats heeft niet alleen de functie om mensen te begraven, maar dient tevens als plek om geliefden te herdenken en biedt plaats om rouw te verwerken en om te bezinnen.

2.2 Beleidsuitgangspunten:

De bovenstaande visie wordt vertaald naar beleidsuitgangspunten. Deze vormen de basis om de visie te verwezenlijken.

Uitgangspunt 1

Voor bewoners die in de gemeente De Marne begraven of bijgezet willen worden is een plek beschikbaar.

Actie:

Dit wordt gedaan door te zorgen dat er steeds voldoende ruimte beschikbaar is en tijdig te anticiperen als een begraafplaats vol dreigt te lopen. Bewaking van de beschikbaarheid van de ruimte vindt plaats middels een aan te schaffen administratiesysteem en door middel van communicatie tussen burgerzaken, beheer en beleid.

Uitgangspunt 2

De begraafplaatsen liggen er jaarrond netjes en verzorgd bij. Begraafplaatsen nemen een bijzondere plek in. De kwaliteit van het beheer en onderhoud ligt bij mensen heel gevoelig. De huidige kwaliteit wordt door de burgers hoog gewaardeerd. Dit willen wij zo houden.

Acties:

- De gewenste kwaliteit op onze begraafplaatsen wordt verkregen door het onderhoud op het hoge niveau te houden.
- De bewaking van dit proces vindt plaats door een eigen kwaliteitscontrole, drie maal per jaar.
- Het analyseren van klachten en meldingen.
- Door jaarlijks overleg met Dorpsbelangen en de begrafenisverenigingen.

Uitgangspunt 3

Begraafplaatsen zijn beeldbepalende plekken in een dorp met betekenis voor de inwoners.

De burgers zijn momenteel op verschillende begraafplaatsen betrokken. Dit is nog niet op alle begraafplaatsen het geval. Door meer informatie over begraafplaatsen te verspreiden, bijvoorbeeld via dorpskrantjes, willen wij de betrokkenheid vergroten.

Acties:

- De cultuurhistorische waarde van begraafplaatsen onder de aandacht brengen bij de burgers, middels een lijst met bijzondere graven, zerken of monumenten.
- De graftekensymboliek samen met vrijwilligers onder de aandacht brengen bij de burgers, zodat de waardering voor begraafplaatsen nog meer toeneemt.
- De waarde van begraafplaatsen voor de natuur in beeld brengen en deze uitdragen naar bewoners.

Uitgangspunt 4

De gemeente blijft zich inzetten voor speciale begraafplekken, zoals de oorlogsgraven, en de Joodse begraafplaats in Leens.

Momenteel worden deze begraafplaatsen door de gemeente onderhouden. Het is een stuk cultuurhistorie en een uiting van respect naar deze mensen toe om dit te blijven doen.

Acties:

- Het onderhoud voor deze begraafplekken wordt door de gemeente uitgevoerd en heeft eenzelfde hoog niveau als de rest van de begraafplaatsen.
- De inzet is om de relatie met de Stichting Oorlogsmonumenten en het NIK (Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap) op hetzelfde goede niveau te houden als hij nu is.

Uitgangspunt 5

De gemeente blijft het onderhoud aan bijzondere begraafplaatsen als Snakkeburen en Klein Maarslag uitvoeren.

Acties:

- De begraafplaatsen worden in het regulier onderhoud van de gemeente meegenomen, en krijgen het niveau dat bij deze begraafplaatsen past.
- Burgers en stichtingen (Landschapsbeheer Groningen) bij het groenbeheer en onderhoud betrekken.

3. Inventarisatie

Ter ondersteuning van de visie en om inzicht te krijgen in wat nodig is, wordt het fysieke deel betreffende de begraafplaatsen in beeld gebracht, de behoefte, de capaciteit, de knelpunten en de kwaliteit.

3.1 Actuele situatie

De gemeente De Marne heeft 11 begraafplaatsen in eigendom en beheer, waar nog begraven kan worden.

Begraafplaatsen Gemeente De Marne

Plaats	Adres
Hornhuizen	Breweelsterweg
Kloosterburen	Hoofdstraat
Leens	Achtervalge
Mensingeweer	Molenstraat
Pieterburen	Hoofdstraat
Schouwerzijl	Zijlvestweg
Ulrum	Leensterweg
Warfhuizen	Baron van Asbeckweg
Wehe- den Hoorn	Kerkstraat
Westernieland	Schaapweg
Zoutkamp	Churchillweg

Begraafplaatsen waar niet meer begraven kan worden:

- Snakkeburen in Ulrum,
- Klein Maarslag bij Mensingeweer,
- de begraafplaats Doornbosweg Zoutkamp.

Het beheer en onderhoud van deze begraafplaatsen ligt wel bij de gemeente.

Begraafplaatsen met oorlogsgraven:

- Leens,
- Westernieland,
- Ulrum,
- Wehe-den Hoorn,
- Wierhuizen,
- Kloosterburen.

Joodse begraafplaats: Op de algemene begraafplaats van Leens ligt op een afgeschermd deel een kleine Joodse begraafplaats. Het stuk is in eigendom van het NIK (Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap). Het beheer en onderhoud ligt bij de gemeente.

Bijzondere begraafplaatsen: In de gemeente zijn enkele bijzondere begraafplaatsen, in eigendom van een kerk of van de Stichting Oude Groninger Kerken.

3.2. Begraafbehoefte en capaciteit

Het kunnen begraven en het begraven houden van haar bewoners is een wettelijke verplichting die de gemeente heeft. Het is daarom van belang om inzicht te hebben in de begraafcapaciteit van de begraafplaatsen en de gemiddelde jaarlijkse behoefte voor aankoop van een graf.

OVERZICHT AANTAL OVERLEDENEN IN GEMEENTE DE MARNE								
Jaar	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	gem.
Aantal overledenen	78	108	117	111	107	107	99	103
Aankoop graven	47	60	44	48	37	51	29	45
Begrafenissen	44	46	57	46	49	57	47	49
Aankoop urnennis/graf	0	4	1	0	2	1	4	1,7
Bijzettingen/begraven urn	0	5	2	0	0	0	4	1,6

3.2.1 Behoefte

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat er in de gemeente De Marne inde laatste zeven jaar gemiddeld 103 mensen zijn overleden. Van deze 103 mensen worden er gemiddeld 49 mensen begraven op één van de openbare begraafplaatsen en vinden daar gemiddeld 1,6 bijzettingen van urnen op plaats.

3.2.2 Capaciteit:

Om snel een beeld te krijgen van beschikbaarheid van begraafplekken, is een veldinspectie gedaan. De open plekken op de begraafplaatsen zijn ingemeten. Aan de hand hiervan is de beschikbare capaciteit bepaald. Daarbij zijn de tussen de bezette graven liggende open stukken niet meegerekend. Het is aannemelijk dat deze plekken al zijn verkocht.

CAPACITEIT GRAVEN PER AUGUSTUS 2015

Plaats

Hornhuizen	44
Kloosterburen	4
Leens	33
Mensingeweer	49
Pieterburen	200
Schouwerzijl	33
Ulrum	68
Warfhuizen	84
Wehe-den Hoorn	28
Westernieland	34
Zoutkamp	163
totaal	700

In totaal zijn op de verschillende begraafplaatsen nog 700 plaatsen vrij. Met een gemiddelde behoefte van 49 begraafplaatsen per jaar, is in de hele gemeente voor 14 jaar capaciteit aanwezig. Op de begraafplaatsen van Hornhuizen, Leens, Zoutkamp en Warfhuizen zijn nog voldoende mogelijkheden om uit te breiden. In Wehe den Hoorn is een beperkte mogelijkheid om uit te breiden.

Wanneer we naar iedere begraafplaats specifiek kijken dan zijn er enkele aandachtspunten.

Plaats	gem. begr. per jr.	capaciteit
Hornhuizen	4,6	44
Kloosterburen	0,8	4
Leens	10,8	33
Mensingeweer	1,6	49
Pieterburen	2,6	200
Schouwerzijl	2	33
Ulrum	15	68
Warfhuizen	1,6	84
Wehe-den Hoorn	2	28
Westernieland	1,4	34
Zoutkamp	6,4	163
totaal	48,8	740

In 2015 is een kleine uitbreiding op de begraafplaats van Hornhuizen gerealiseerd. De capaciteit is daar met veertig nieuwe begraafplekken verhoogd. Er is daar nog voldoende ruimte om nog meer graven te realiseren.

Wanneer de huidige beschikbare capaciteit achter de tabel wordt gezet van de gemiddelde behoefte, dan liggen er problemen in Kloosterburen, Leens en Ulrum. In Kloosterburen en Ulrum is uitbreiding op de huidige locatie niet mogelijk. In Leens zal binnen drie jaar uitbreiding van de huidige capaciteit plaats moeten vinden. Wanneer dit gefaseerd gebeurt, zijn geen grote investeringen nodig. Aanpassen en verlengen van de bestaande paden geeft voldoende ruimte.

Afweging capaciteitsproblematiek Kloosterburen

Begraafplaats	Voordeel	Nadeel
Kloosterburen		
Uitbreiden	<ul style="list-style-type: none"> Er kan begraven blijven worden in het dorp. 	<ul style="list-style-type: none"> Uitbreiding kan alleen wanneer een stuk bos gerooid wordt.
	<ul style="list-style-type: none"> Er kan gebruik gemaakt worden van de bestaande faciliteiten. 	<ul style="list-style-type: none"> Aanleg kan niet gefaseerd. Een investering van €200.000,00 is nodig voor aanleg.
	<ul style="list-style-type: none"> Meer opbrengsten. 	<ul style="list-style-type: none"> De sfeer op de uitbreiding zal verschillen van de bestaande begraafplaats.
		<ul style="list-style-type: none"> Het bestemmingsplan dient aangepast te worden.

In Kloosterburen zijn nog vier plaatsen beschikbaar om in te begraven. Gezien het gemiddelde aantal begrafenissen per jaar is hier nog ruimte voor vier jaar.

Uitbreiding kan op een naast gelegen bosperceel. Een stuk van ongeveer 2.000 m² is in eigendom van de gemeente De Marne. Om dit stuk bos geschikt te maken om in te begraven is een investering van ongeveer €200.000,00 nodig. De padenstructuur van het bos zal aangepast moeten worden. Rooien van een perceel bomen die ongeveer 40 jaar oud zijn, zal het beeld voor tientallen jaren aantasten. Wordt uitgegaan van de Bruto Grafoppervlak norm van 6m² dan bestaat op dit perceel de mogelijkheid om 350 plaatsen te creëren.

Voorstel met betrekking tot de capaciteit in Kloosterburen;

de begraafplaats uitbreiden door het naast gelegen bosperceel (in eigendom van de gemeente) geschikt te maken als begraafplaats. Raming van de benodigde investeringskosten €200.000,-- Dit zal leiden tot een verhoging op de post kapitaalslasten van €13.000,-- op jaarbasis.

Afweging capaciteitsproblematiek Leens

Begraafplaats	Voordeel	Nadeel
Leens		
Uitbreiden	<ul style="list-style-type: none"> Op korte termijn realiseerbaar 	<ul style="list-style-type: none"> Eindbeeld wordt niet snel bereikt
	<ul style="list-style-type: none"> Bij fasering in de uitvoering kunnen de kosten betaald worden uit bestaande budgetten 	<ul style="list-style-type: none"> De sfeer op de uitbreiding zal niet dezelfde zijn als op het naast gelegen stuk
	<ul style="list-style-type: none"> Weinig tot geen overlast op de begraafplaats 	

Binnen drie jaar zal de capaciteit in Leens onvoldoende zijn. De mogelijkheid is aanwezig om nog uit te breiden. Dit kan gefaseerd gebeuren, door bestaande paden te verlengen en het ontwerp te spiegel naar het open veld.

Voorstel met betrekking tot de capaciteit in Leens;

In 2015 is de urnenmuur verwijderd. Hiermee is de capaciteit van graven uitgebreid met 20 graven. Daarna is het voorstel om eerst voor de nog beschikbare ruimte een volledig plan te maken, en deze daarna gefaseerd aan te gaan leggen. Dit zoveel mogelijk binnen de bestaande budgetten.

Afweging capaciteitsproblematiek Ulrum

Begraafplaats	Voordeel	Nadeel
Ulrum		
Uitbreiden	<ul style="list-style-type: none"> Aangrenzend zijn enkele percelen eigendom van de gemeente. 	<ul style="list-style-type: none"> De grond moet vrijgemaakt worden van huurders
	<ul style="list-style-type: none"> Er kan gebruik gemaakt worden van bestaande faciliteiten. 	<ul style="list-style-type: none"> Er is een investering nodig van €150.000,-- voor realisering
	<ul style="list-style-type: none"> Weinig tot geen overlast op het bestaande deel van de begraafplaats. 	<ul style="list-style-type: none"> Aanleg kan niet gefaseerd
	<ul style="list-style-type: none"> De sfeer op de bestaande begraafplaats scoort hoog. De uitbreiding kan in dezelfde sfeer uitgevoerd worden. 	<ul style="list-style-type: none"> Voor mensen die zich wat moeilijk voortbewegen, wordt de afstand naar de graven groter.
		<ul style="list-style-type: none"> Een wijziging van het bestemmingsplan is noodzakelijk

Jaarlijks worden de meeste mensen in Ulrum begraven. Gemiddeld 15 mensen per jaar. In 2007 heeft de laatste uitbreiding aan de begraafplaats in Ulrum plaatsgevonden. Er is toen ruimte gecreëerd door stukken bosplantsoen te verwijderen, en deze geschikt te maken om te begraven. De capaciteit is toen met 180 graven verhoogd. Goed om voor 12 jaar te kunnen begraven. Acht jaar daarvan zijn om, er is nu nog ruimte voor ongeveer 4 jaar .

Voorstel met betrekking tot de capaciteit op de begraafplaats van Ulrum;

Een verhuurd stuk grond aan de noordzijde van de begraafplaats in te gaan richten als begraafplaats. Raming van de benodigde investering is €150.000,-- . De post kapitaallasten zal daarmee extra belast worden met €9.750,-- per jaar. Daarmee komt 7600 m2 extra begraafruimte ter beschikking goed voor 900 tot 1200 begraafplaatsen.

3.3 Kwaliteitsbeoordeling per begraafplaats

3.3.1 Inleiding

Begraafplaatsen nemen een bijzondere plaats in een dorp in, vanwege de betekenis, maar ook vanwege de omvang van het groen. Voor de nabestaanden dient een begraafplaats als gedenk- en herinneringsplaats. Tegenwoordig ook als plaats om verdriet te verwerken.

Buiten de gebondenheid aan het dorp, en het kostenaspect, speelt de kwaliteit van de begraafplaatsen een rol in de keuze om voor een bepaalde begraafplaats te kiezen. Wanneer gekeken wordt naar de elf verschillende begraafplaatsen in de gemeente De Marne, dan hebben ze allemaal de uitstraling van een authentieke Groninger begraafplaats. Er is vaak veel aandacht voor de entree. Deze bestaat uit een imposant hekwerk, met bijpassende sierbeplanting. De begraafplaatsen worden omsloten door een beplanting van bosplantsoen en daaruit opgroeiend een rij bomen. De relatie met het landschap is vaak open. Binnen de omsluitende beplanting zijn er tussen de begraafplaatsen duidelijke verschillen. Niet alleen tussen de verschillende begraafplaatsen, maar ook tussen de verschillende uitbreidingen op de begraafplaatsen zelf. Iedere uitbreiding geeft een beeld van zijn eigen tijd en de beleving die men in deze periode had bij het begraven. De oudere delen zijn vaak praktisch maar sober ingericht. Rechttoe, rechtaan. Latere uitbreidingen hebben meer een speelser karakter. Gebogen lijnen, de infra structuur en de ruimte voor de sierbeplanting is daar ruimer van opzet. Het bruto grafoppervlak (BGO) neemt toe

Het bruto grafoppervlak (BGO) wordt vaak als uitgangspunt genomen om inzicht te krijgen in de kwaliteit van begraafplaatsen. De BGO bestaat het oppervlak van het eigenlijke graf plus de oppervlakte voor paden, beplanting, berekend per graf. Hierbij wordt het oppervlak van de parkeerplaatsen, eventueel opslagterrein, bebouwing en strooivelden niet meegerekend. Is er sprake van een laag BGO dan is de kwaliteit van de begraafplaats vaak lager dan bij een hoog BGO. Bij een hoge BGO zijn de graven beter bereikbaar en heeft de beplanting voldoende ruimte om uit te groeien. Het algehele beeld van de begraafplaats ziet er meestal verzorgder uit. Een bruto grafoppervlak tussen de 6 en 8 m² is over het algemeen praktisch en financieel beheersbaar bij gemiddelde landelijke tarieven. Omdat de benodigde gegevens in De Marne niet eenvoudig uit het handmatige systeem te halen zijn, wordt de kwaliteit van de begraafplaatsen beoordeeld op basis van criteria.

3.3.2 Kwaliteitsbeoordeling

Om de huidige kwaliteit van de begraafplaatsen te kunnen duiden is een kwaliteitsbeoordeling uitgevoerd op verschillende aspecten :

- Inrichtingskwaliteit
- Beheerkwaliteit
- Aanbod van voorzieningen
- Toegankelijkheid

De kwaliteit van de genoemde criteria zijn vertaald naar punten waarbij:

8 pnt = goed

6pnt = voldoende

4 pnt. = aandachtspunt

De beoordeling heeft plaatsgevonden alleen op die delen van de begraafplaatsen waar nog begraven kan worden.

1. De kwaliteit van de inrichting, deze werd beoordeeld op:
 - a. Uitstraling: gebruikte materialen, dichtheid van de graven.
 - b. Indeling: overzichtelijkheid, aansluiting met de omgeving
2. De kwaliteit van het beheer en onderhoud, hierbij werd gekeken:
 - a. Met betrekking tot de lijkbezorging: de bereikbaarheid graven en de mogelijkheid om machinaal te werken.
 - b. Met betrekking tot de inrichting: beheerbaarheid, het gebruikte groen.
3. Het aanbod aan voorzieningen:
 - a. Diversiteit: keuze mogelijkheid voor de nabestaande.
 - b. Faciliteiten: bankjes, afvalbakken, verlichting, watertappunt.
 - c. Kwaliteit: de duurzaamheid van de voorzieningen.
4. De toegankelijkheid:
 - a. Parkeervoorzieningen: hoeveelheid, bereikbaarheid, afstand tot de grafvelden.
 - b. Paden, bereikbaarheid van de graven, toegankelijkheid voor mindervalide.

Kwaliteitsbeoordeling begraafplaatsen		
Begraafplaats	Totaal aantal pnt	Aandachtspunten
Hornhuizen	64	1
Kloosterburen	50	4
Leens	58	1
Mensingeweer	56	1
Pieterburen	58	0
Schouwerzijl	58	1
Ulrum	72	0
Warfhuizen	68	0
Wehe-den Hoorn	62	1
Westernieland	52	2
Zoutkamp	66	0

In bovenstaande tabel zijn de resultaten samen gevat. De individuele beoordelingsformulieren zijn toegevoegd in bijlage 1

De begraafplaatsen zijn op negen onderdelen beoordeeld. Maximaal kon de score 72 zijn, minimaal 36. Gemiddelde haalbare score is 54.

3.4 Analyse kwaliteitsbeoordeling:

Het onderhoud van de begraafplaatsen ligt op een hoger niveau dan de rest van het groenonderhoud in de gemeente. De begraafplaatsen liggen er netjes bij, en de gemeente krijgt dan ook over het algemeen positieve reacties van de bewoners over de staat van onderhoud.

Twee van de elf begraafplaatsen zitten onder het gemiddeld aantal te behalen punten van 54 punten, de kwalificatie voldoende. Eén begraafplaats, Ulrum, heeft het maximale aantal punten gescoord.

In totaal zijn er elf aandachtspunten. De aandachtspunten hebben vooral te maken met de beperkte parkeermogelijkheden. Kloosterburen en Westernieland hebben de meeste aandachtspunten. Op één onderdeel na zijn deze allemaal terug te voeren naar de beperkte oppervlakte (BGO) van beide begraafplaatsen. Op Westernieland behoeft de entree aandacht, zowel het hekwerk als de beplanting vertonen achterstallig onderhoud.

De bevindingen van de kwaliteitsinventarisatie worden bevestigd door de registratie van meldingen die er binnen komen over het beheer en onderhoud van de begraafplaatsen.

Meldingen begraafplaatsen 2010 t/m 2014					
	2010	2011	2012	2013	2014
Schade	3		1	1	1
Monument	3	1	1		
Gras	1			1	2

Vanaf 2010 tot en met 2014 zijn er in totaal vijftien klachten binnengekomen over het onderhoud aan de begraafplaatsen. Een uitschieter was het jaar 2010, met zeven meldingen. De binnengekomen meldingen zijn in drie categorieën ingedeeld; schade, monumenten en gras.

Onder de categorie schade, zijn de meldingen gebundeld die betrekking op schade aan monumenten. Deze zijn allemaal veroorzaakt tijdens een zware storm doordat takken uit bomen zijn gewaaid.

In de categorie monumenten vallen meldingen die betrekking hebben op het onderhoud aan monumenten. De meeste van deze meldingen waren wat voorbarig, omdat de half jaarlijkse onderhoudsronde op dat moment nog niet helemaal was voltooid.

Hetzelfde geldt voor de meldingen met betrekking tot gras, het kan gebeuren dat door weersomstandigheden een maaibeurt moet worden uitgesteld.

Alle meldingen worden binnen het team besproken, en met degene die de meldingen hebben ingediend wordt contact opgenomen, uitleg gegeven en wat de eventuele vervolgstappen van gemeente zijn.

In 2016 wordt het handboek Kwaliteit Openbare Ruimte aangepast aan de nieuwe beheersplannen. Ook de gewenste kwaliteit op de begraafplaatsen zal hierin meegenomen worden.

4. Kosten begraafplaatsen

4.1 Inleiding

Op basis van de beschikbare gegevens uit verschillende jaarrekeningen, beheersverordening gemeentelijke begraafplaatsen 2014, gegevens van intranet, internet en gesprekken met medewerkers zijn de totale jaarlijkse kosten en baten in beeld gebracht. Waar dit nuttig is worden de verschillende kostencomponenten vergeleken met kengetallen. Voor begraafplaatsen is in gemeente De Marne geen specifiek beheerplan geschreven. De gegevens die voor dit hoofdstuk nodig zijn, zijn gehaald uit de groenbeheerplannen en is gebruik gemaakt van de beschikbare financiële gegevens.

4.2 Algemene analyse

Op basis van de jaarrekeningen 2011 tot en met 2014 is inzichtelijk gemaakt hoe de kostendekkendheid van de begraafplaatsenexploitatie zich heeft ontwikkeld.

Tabel exploitatie begraafplaatsen 2008/2014

	2011	2012	2013	2014
Kosten	338.000	350.000	376.000	390.000
Inkomsten	159.000	168.000	176.000	163.000
kost.dek- kendheid	46,96%	47,99%	46,82%	41,95%

Kosten

Vanaf 2011 stijgen de kosten die toegerekend worden aan de begraafplaatsen. Oorzaken zijn de steeds hoger wordende overhead en het feit dat er steeds meer uren op de postbegravingen wordt geboekt.

Inkomsten

In 2012 en 2013 stijgen de inkomsten. Een oorzaak is de verhoging van de tarieven in 2012. In 2013 zijn er meer graven verkocht dan in andere jaren. In 2014 dalen de inkomsten, in dat jaar worden minder begraafplekken verkocht dan in 2013.

Kostendekkendheid

Doordat de tarieven in 2012 zijn verhoogd, geeft dat jaar een stijging van de kostendekkendheid te zien. Ondanks dat er in 2013 meer graven zijn verkocht dan in de andere jaren zakt de kostendekkendheid. Het hoger aantal geboekte uren op de post begraafplaatsen is hier de oorzaak van. In 2014 zakt het aantal verkochte graven sterk terwijl de kosten blijven stijgen. Hierdoor daalt de kostendekkendheid.

4.3 Knelpunten kostendekkendheid

Uit de analyse komt naar voren dat de kostendekkendheid rond de 50 % schommelt, en eigenlijk steeds onderdruk staat. Om beter inzicht te krijgen in de oorzaken, wordt op de verschillende onderdelen van de kosten en inkomsten dieper ingezoomd.

Hierbij zijn waar dit mogelijk is de bestede uren per begrafenis/registratie berekend. Dit om een vergelijking met landelijke normen mogelijk te maken.

4.3.1 Tabel Burgerzaken

	Rekening 2011	Rekening 2012	Rekening 2013	Rekening 2014
Doorbelasting uren Burgerzaken	€9.885	€14.030	€10.495	€17.876
Uurloon	71,00	77,50	82,00	102,00
aantal uren	139	181	127	175
aantal registraties van overlijden	111	107	107	99
aantal uren per registratie	1,25	1,70	1,19	1,77

In de benodigde uren per registratie per jaar zitten schommelingen. Hier zijn twee oorzaken voor aan te wijzen. Het benodigde aantal uren wordt beïnvloed door het feit of mensen wel of niet in de gemeente De Marne worden begraven of bijgezet. Worden ze wel in de gemeente begraven, dan zitten daar meer administratieve handelingen aan vast dan wanneer dit niet gebeurt. Ook als er in een bepaald jaar meer graven worden verkocht dan dat er mensen worden begraven heeft dat ook invloed op de variabele per registratie.

Landelijke ervaringscijfers geven aan dat per registratie gemiddeld 1 uur nodig is. Wanneer de gemeente De Marne overschakelt van een handmatig systeem naar een digitaal systeem zullen de uren per registratie dalen. Het doel is om de werkprocedure zo in te richten dat het landelijk gemiddelde gehaald wordt.

Worden de uren van 2014 als uitgangspunt genomen, dan levert dit een besparing op van €7.777,50 op de uren van de administratieve afhandeling van overlijden en de begrafenissen van Burgerzaken.

4.3.2 Tabel Beheer

In de jaarrekeningen wordt geen onderscheid gemaakt tussen de uren die het taakveld Beheer besteed aan beheer en onderhoud en begraven. Voor de inzichtelijkheid van de getallen wordt dit in de tabellen wel gedaan. Op deze manier kan berekend worden hoeveel tijd nodig is per begrafenis. Deze uitkomsten zijn te vergelijken met landelijke cijfers. Deze methode is ook mogelijk voor het beheer en onderhoud aan de begraafplaatsen. Deze cijfers zijn minder zeggend, omdat meerdere aspecten daar van invloed op zijn.

Op basis van gesprekken met medewerkers is inzicht verkregen in het aantal uren dat men bezig is met het doen begraven. Deze zijn op dezelfde manier verwerkt als de doorbelaste uren van het taakveld Burgerzaken.

	Rekening 2011	Rekening 2012	Rekening 2013	Rekening 2014
Doorbelasting uren Beheer	€19.596	€22.785	€28.044	€28.654
Uurloon	71,00	77,50	82,00	102,00
aantal begrafenissen	46	49	57	47
Grafdelven uren	276,00	294,00	342,00	282,00
aantal uren per begrafenis	6,00	6,00	6,00	6,00

Voor het delven van een graf worden twee mensen van het taakveld Beheer ingezet. Zij krijgen hulp van een ingehuurd kracht met een kraantje. Gemiddeld is men 3 uur bezig, totaal 6 uur (2 medewerkers x 3 uur). Dit ligt behoorlijk boven het landelijk gemiddelde. Die geven een inzet van 2,5 uur per begrafenis aan. Omstandigheden die dit cijfer negatief beïnvloeden zijn:

- De beperkte omvang van de begraafplaatsen. Op grotere begraafplaatsen zijn vaste mensen aan het werk. Alle materieel is op de begraafplaats aanwezig. Als het graf gegraven is, dan kan men op de begraafplaats direct doorgaan met het dagelijks onderhoud.
- De uitgestrektheid van de gemeente. Van de gemeentelijke werkplaats naar de verschillende begraafplaatsen is de afstand groter dan gemiddeld in Nederland gebruikelijk.
- De gesteldheid van de grond. In onze gemeente wordt in de bestaande grond gegraven. De meeste begraafplaatsen zitten op zware grond. Bij natte omstandigheden kan daardoor minder snel gewerkt worden dan op opgebrachte zandgronden.
- In sommige gevallen is het gebruik van rijplaten noodzakelijk. Deze worden een dag van te voren naar de begraafplaats gebracht. Dit geeft buiten de werkuren ook nog eens extra reistijd.

Door genoemde negatieve invloeden zijn de landelijke normen voor de gemeente De Marne niet realistisch. Toch is er nog wel een slag is te maken:

- Door de procedures en werkprocessen samen met de medewerkers door te nemen, en anders in te richten.
- Door werkzaamheden integraal uit te voeren.
- Door de planning van medewerkers aan te passen, zodat zij in plaats van te wachten, regulier werk in de omgeving van de begraafplaats kunnen oppakken.

Op deze manier is het aantal uren per begrafenis terug te brengen. Het streven is om te komen tot een norm van 3.5 uur per begrafenis. Worden de kosten van 2014 aangehouden, dan levert dit een besparing op van €11.875,00.

	Rekening 2011	Rekening 2012	Rekening 2013	Rekening 2014
Doorbelasting uren Beheer	€ 19.596	€ 22.785	€ 28.044	€ 28.654
Uurloon	71,00	77,50	82,00	102,00
aantal begrafenissen	46	49	57	47
Graf dichten en afwerken	276	294	342	282
aantal uren per begrafenis	6	6	6	6

Voor het dichten van het graf en de afwerking daarvan worden twee medewerkers van het taakveld Beheer ingezet plus de inhuur van een medewerker op een kraantje. In totaal wordt zes uur per begrafenis geboekt (2 medewerkers x 3 uur). Landelijk kengetal ligt op 1 uur. Gemeentes waarbij de omstandigheden met die van de gemeente De Marne vergelijkbaar zijn kennen een norm van 3.2 uur voor het dichten van een graf. Het verschil in uren voor het dichten van het graf heeft voor een deel dezelfde oorzaken als voor het delven van een graf.

- De beperkte omvang van de begraafplaatsen, geeft veel tijdsverlies omdat eerst naar de begraafplaats gereden moet worden, en na de werkzaamheden zal naar het dagelijks onderhoudswerk gereden moeten worden.
- De uitgestrektheid van de gemeente geeft zo wie zo langere reistijden.
- De Wet op de Lijkbezorging geeft aan dat zolang een kist niet toegedekt is door een laag grond, deze niet onbeheerd op de begraafplaats achter mag blijven. Dit houdt in de praktijk in dat twee medewerkers van beheer vanaf twee uur 's middags paraat moeten staan en wachten tot de laatste bezoekers van de begraafplaats zijn. Voor en na het dichten van het graf hebben de medewerkers een verminderde productiviteit

Het streven is om tot een norm te komen van 3,5 uur per begrafenis. De aandachtspunten zijn:

- Door samen met de medewerkers de werkprocessen door te nemen en te kijken of hier efficiëntie te halen is.
- Door de planning van de betreffende medewerkers zo aan te passen zodat er in de directe nabijheid van de begraafplaats gewerkt kan worden op de momenten dat nu gewacht dient te worden.
- Door afspraken te maken met de verschillende uitvaartverenigingen waardoor de wachttijd tot bijna nihil teruggebracht kan worden.
- Door meer integraal te werken. Dat wil zeggen, een betere afstemming met collega's. Misschien dat zij in de loop bijvoorbeeld rijplaten mee of terug kunnen nemen, wanneer zij daar in de buurt aan het werk zijn.

Wanneer de getallen van 2014 als uitgangspunt worden genomen, dan zou dit een besparing hebben opgeleverd van €14.272,00

4.4 Overige kosten

Kosten die verder van invloed zijn op de hoogte van de kostendekkendheid zijn de kapitaalslasten, de overhead, en de begraafplaatsen die wel worden onderhouden, maar waar niet meer begraven kan worden.

4.4.1 Kapitaallasten

Kapitaallasten zijn de kosten voor rente en afschrijving, die de gemeente moet betalen voor de investeringen ten behoeve van de realisatie van een begraafplaats. De investeringskosten bestaan uit:

- aankoop van de grond,
- kosten voor de realisatie en inrichting

Kapitaalslasten						
2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
43.209	43.433	42.377	28.742	25.930	24.286	23.434

De investeringen worden lineair afgeschreven. Het afschrijvingsbedrag is over de hele looptijd gelijk, de te betalen rente neemt jaarlijks af omdat in feite het geïnvesteerd vermogen ieder jaar wat minder wordt. De kapitaalslasten zijn kosten die in het verleden zijn gemaakt. Deze zijn verder niet te beïnvloeden.

4.4.2 Overhead

Bij deze kostenpost is in de gemeente De Marne gekozen om de overhead te verrekenen via de uurlonen. Wanneer uren aan een bepaalde kostenplaats worden toegerekend, zit daar de overhead bij in.

Nu werken er op de begraafplaatsen 3 medewerkers van de gemeente continue op de begraafplaatsen. Dit zijn drie vakbekwame mensen, terwijl het meeste werk handjes werk is wat heel goed onder begeleiding uit gevoerd kan worden. Het voorstel is om één medewerker van de gemeente en twee medewerkers van Ability op de begraafplaatsen te laten werken. De medewerkers van Ability komen uit de groep van 11 die nu jaarrond in het groen werken. De andere twee medewerkers kunnen gaan dan terug naar het openbaar groen, waar zij een groep van Ability kunnen begeleiden. Momenteel is er binnen het taakveld Beheer geen ruimte om de medewerkers van Ability aan te sturen. Wanneer er zo gewerkt wordt geeft dit een kostenbesparing op de post begraafplaatsen, wordt vakmanschap toegevoegd aan het openbaar groen en wordt voorzien in de behoefte van een regelmatige aansturing vanuit Beheer naar de medewerkers van Ability. In feite worden deze mensen meer geïntegreerd in de eigen dienst, waardoor ze er niet meer als een apart onderdeel bijhangen. De betrokkenheid zal hiermee vergroot worden, en in studies is aangetoond dat daarmee ook de productiviteit vergroot. Een win/win situatie.

	Uren Uren/jaar	Aantal uurloon	Totaal	3 medew	verschil
Medewerker De Marne	1036	102	105.672	317.000	
Medewerker Ability	1036	17	17.612		
Medewerker Ability	1036	17	17.612		
Loonkosten onderhoud 2014				317.000	
	3108		140.896,00	140.896	176.120

In bovenstaande berekening zijn de invloeden van andere voorstellen doorgerekend. De kosten voor beheer en onderhoud van de begraafplaatsen vermindert met €176.120,-- als het werk op de begraafplaatsen wordt uitgevoerd zoals voorgesteld.

4.4.3 Begraafplaatsen waar niet meer begraven kan worden

Een exploitatie van begraafplaatsen stopt in feite op het moment dat er niet meer begraven kan worden. Op het moment dat er op een begraafplaats niet meer begraven kan worden, stopt de primaire functie en zijn er geen inkomsten meer. De functie nieuwe functie wordt her- of gedenkgroen. deze ook niet meer in de exploitatie van begraafplaatsen moeten zitten. Er kunnen immers geen inkomsten meer gegenereerd worden. Daarom zou het onderhoud aan de begraafplaatsen waar niet meer begraven kan worden, overgedragen moeten worden naar het beheer en onderhoud openbaar groen.

Het totaal areaal aan begraafplaatsen is 97.206 m². Op 58.544 m² kan nog begraven worden. Op 38.662,00 m² kan niet meer begraven worden. Deze kleine vier hectare kan als herdenkingsgroen overgeheveld worden naar het openbaar groen. De onderhoudskosten van begraafplaatsen zal daardoor met €50.000,-- verminderen. De kosten voor onderhoud van het openbaar groen zal navenant stijgen.

4.4.4. Conclusie

De kapitaallasten zijn niet beïnvloedbaar. Die staan vast tot de investering is afgeschreven. De overhead drukt op de kosten voor onderhoud van de begraafplaatsen. Er zijn andere manieren voor het toerekenen van de overhead, maar die zijn niet eenvoudig in te voeren in de organisatie. Om de kosten van overhead enigszins redelijk te houden voor de post begraven, wordt voorgesteld om voor het onderhoud aan de begraafplaatsen, 1 medewerker van gemeente De Marne aan te wijzen als vaste kracht op de begraafplaatsen, en hem te laten assisteren door 2 medewerkers van Ability. Deze werken nu al jaarrond bij de gemeente. De twee medewerkers van de gemeente kunnen hun plaats innemen in het openbaar groen. Dit geldt alleen voor het regulier onderhoud. Het delven en dichten van het graf blijft bij de medewerkers van de gemeente De Marne. De kosten van onderhoud zullen daarmee dalen met ongeveer €175.000,00.

Wanneer de begraafplaatsen waar niet meer begraven kan worden uit de begraafplaatsexploitatie gaan, blijft de verplichting tot onderhoud.

Wanneer voor uitbreiding een nieuwe investering gedaan moet worden, kan gekozen worden om een deel waar niet meer begraven wordt aan te merken als herdenkingsgroen, als onderdeel van het openbaar groen. Dit is enigszins te verdedigen omdat de inkomsten uit het Gemeentefonds bestemd voor openbaar groen niet als inkomsten wordt meegerekend in de exploitatie van de begraafplaatsen. Begraafplaatsen is in feite openbaar groen, maar met een speciale bestemming. Wanneer ingestemd wordt met het overhevelen van begraafplaatsen waar niet meer begraven kan worden, als gedenkgroen, naar het openbaar groen, kunnen de kosten voor beheer en onderhoud van begraafplaatsen met ongeveer €50.000,-- naar beneden worden gebracht. Met hetzelfde bedrag wordt openbaar groen dan extra belast.

5. Inkomsten begraafplaatsen

5.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de inkomsten van de begraafplaatsen. Eerst vindt een vergelijking plaats van de aan een begrafenis gerelateerde tarieven met omliggende gemeentes. Uit de uitkomsten worden conclusies getrokken. Daarna worden de andere inkomsten geanalyseerd en worden voorstellen gedaan om meer inkomsten te genereren. Vervolgens wordt gekeken welke invloed de voorstellen hebben op de kostendekkendheid.

5.2 Tariefvergelijking

Om te kijken of er enige rek zit in de tarieven die verbonden zijn aan het begraven/bijzetten is een vergelijking gemaakt met omringende gemeentes Winsum, Eemsmond en Zuidhorn.

De gemeente De Marne kent alleen particuliere graven. Deze worden uitgegeven voor onbepaalde tijd. De andere gemeentes geven graven uit voor een bepaalde tijd. De gemeente Winsum en Zuidhorn voor een periode van 20 jaar. De gemeente Eemsmond voor een periode van 30 jaar. Na afloop van deze periode kunnen de grafrechten verlengd worden. Voor telkens een periode van 10 jaar.

Vergelijkingstabel grafrechten

VERGELIJKING VAN DE BEGRAAFKOSTEN GEMEENTES 2015				
Kostensoort	Winsum	Eemsmond	Zuidhorn	De Marne
Grafrechten graf	2255	781	1465	2455
Grafrechten urnengraf	1812	390	837	1925
Grafrechten kindergraf	1353	390	837	1030
Grafrechten urnennis	1812	781	628	3045
Urnenis columbarium				2235
Periode	20 jr	30 jr	20jr	onbep.

Door de verschillen in termijnen is een objectieve vergelijking moeilijk. Na de periode van 20 respectievelijk 30 jaar zal er bij de andere gemeentes verlengd en opnieuw betaald moeten worden. Wordt niet gekozen voor verlenging, dan kan een graf geruimd en opnieuw gebruikt worden.

Verlengen 10 jaar	Winsum	Eemsmond	Zuidhorn	De Marne
Grafrechten graf	1126	259	732	nvt

Bij de aanschaf van een graf zijn de tarieven van de gemeente De Marne hoog. Wordt er een of meerdere malen verlengd dan krijgen de tarieven in De Marne een ander perspectief. In 2010 en

2012 zijn de tarieven van de gemeente De Marne extra verhoogd. De andere jaren zijn de tarieven geïndexeerd.

Vergelijkingstabel begraaf tarieven

VERGELIJKING VAN DE BEGRAAFKOSTEN GEMEENTES				
Kostensoort	Winsum	Eemsmond	Zuidhorn	De Marne
Begraven				
Persoon ouder dan 12 jaar	755	718	680	1135
Tot en met 12 jaar	453	nvt	366	440
tot 1 jaar	nvt	nvt	nvt	220

Voor het doen begraven zijn de tarieven van de gemeente De Marne hoger dan de andere gemeentes.

Conclusie

Bij de aanschaf van een graf zijn de tarieven van de gemeente De Marne hoog. Wordt er een of meerdere malen verlengd dan ontstaat een ander beeld. Probleem is wel dat dit hoge tarief direct bij aankoop betaald moet worden. In 2010 en 2012 zijn de tarieven van de gemeente De Marne extra verhoogd. Daarna zijn ze jaarlijks geïndexeerd.

Gemiddeld wordt 47,8 % van de inwoners van de gemeente op één van de begraafplaatsen in de gemeente bijgezet of begraven. Hier is geen onderzoek naar gedaan, maar het lijkt voor de hand te liggen dat één van de oorzaken gevonden moet worden in de hoogte van de tarieven. In de vergelijking zijn de tarieven voor begraven in de gemeente De Marne ook het hoogst.

5.3 Overige inkomsten

Buiten de tarieven voor aankoop van een graf en het doen begraven, komen meer inkomsten binnen op de post begraven. Leges voor het afgeven van monumenten, er bestaat een mogelijkheid om het onderhoud aan een graf af te kopen. Verder is er de uitkering uit het gemeentefonds voor onderhoud van kapitaalgoederen.

Het openbaar groen ontvangt daar ook een deel van. Begraafplaatsen is heel speciaal groen, maar blijven onderdeel van het openbaar groen.

5.3.1 Leges monumenten

Buiten de inkomsten door de verkoop van graven en het doen begraven heeft de gemeente nog inkomsten uit leges voor het plaatsen van een grafmonument.

VERGELIJKING VAN DE BEGRAAFKOSTEN GEMEENTES				
Kostensoort	Winsum	Eemsmond	Zuidhorn	De Marne
Vergunning graf bedekking	229	110		245

De tarieven voor deze dienstverlening zijn op de website van de gemeente Zuidhorn niet aangetroffen. Vergeleken met andere gemeenten hanteert de gemeente De Marne de hoogste tarieven. Op bijna 100% van de graven wordt een monument opgericht.

5.3.2 Afkopen van onderhoud

Bij de gemeente De Marne bestaat de mogelijkheid om het onderhoud aan een graf af te kopen. Er zijn twee mogelijkheden:

- Men betaalt eenmalig een bedrag van €1.486,-- voor een enkel graf, of €2.298,-- voor een dubbelgraf. Daarvoor wordt het graf 40 jaar onderhouden. De gemeente zorgt dan dat het graf/monument tweemaal per jaar wordt schoongemaakt. De inkomsten worden in een keer geboekt op de post begraven. In de exploitatie wordt het bedrag niet uitgesmeerd over 40 jaar, maar eenmalig meegenomen. Gezien het aantal afkopen is de invloed van het op deze manier van boeken niet zichtbaar in het percentage kostendekkendheid.
- Men betaalt per jaar een bedrag van €38,-- voor een enkel graf, en €57,-- voor een dubbelgraf.

Momenteel zijn er in totaal 128 graven verspreid over de begraafplaatsen afgekocht.

5.3.3 Uitkering gemeentefonds

Om de diensten aan de burger te kunnen uitvoeren heeft de gemeente verschillende bronnen van inkomsten. De gemeente mag belastingen heffen, hij kan tarieven heffen, of leges opleggen. Deze inkomsten zijn echter niet voldoende om alle taken te kunnen uitvoeren die aan de gemeente zijn toegewezen. De Rijksoverheid stort daartoe jaarlijks een bedrag in het gemeentefonds, en alle gemeenten krijgen een uitkering uit dit fonds. In het verleden was deze uitkering meer inzichtelijk als tegenwoordig. Een deel van de uitkering was gebaseerd op het oppervlak te onderhouden groen. Begraafplaatsen behoren immers tot het groen. Groen met een bijzondere functie en een bijzondere waarde. In de toelichting bij de uitkering is niet meer expliciet te achterhalen hoeveel dit bijvoorbeeld per m² is. Daarom is het niet mogelijk om een deel naar de inkomsten van begraafplaatsen toe te schrijven, wat eigenlijk wel zou moeten. Om deze scheefheid iets recht te trekken werd al in een vorig hoofdstuk voorgesteld om begraafplaatsen waar niet meer begraven kan worden uit de exploitatie te halen en over te hevelen naar openbaar groen.

5.4 Mogelijkheden om de inkomsten te vergroten

Theoretisch is de makkelijkste manier om meer inkomsten te genereren; de tarieven verhogen. Substantiële verhogingen hebben plaats gevonden in 2010 en 2012. Een nieuwe extra verhoging zal eerder een negatief effect hebben op de kostendekkendheid dan een positieve. Het is namelijk aannemelijk dat nog minder mensen een graf gaan kopen in de gemeente De Marne. Bij gemeenten die ook hoog in hun tarieven zitten is deze trend zichtbaar.

Beter kan gekeken worden naar kansen die er liggen om meer mensen te bewegen zich in de eigen omgeving te laten begraven of bijzetten.

Tabel aantal overledenen/aankoop graven

OVERZICHT AANTAL OVERLEDENEN IN GEMEENTE DE MARNE								
Jaar	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	gem.
Aantal overledenen	78	108	117	111	107	107	99	103
Aankoop graven	47	60	44	48	37	51	29	45
Begrafenissen	44	46	57	46	49	57	47	49
Aankoop urnennis/graf	0	4	1	0	2	1	4	1,7
Bijzettingen/begraven urn	0	5	2	0	0	0	4	1,6
Percentage overledenen die op de openbare begraafplaatsen begraven worden.	56%	47,2%	39,3%	41,4%	45,8%	53,5%	51,5%	47,8%

Wanneer gekeken wordt naar de cijfers, dan blijkt dat gemiddeld 53 mensen (52,19%) die overlijden zich niet op de gemeentelijke begraafplaatsen laten begraven of bijzetten. Een deel wordt begraven of bijgezet op de bijzondere begraafplaatsen. De precieze aantallen zijn bij de gemeente niet bekend, omdat deze begraafplaatsen een eigen administratie bijhouden. De rest wordt waarschijnlijk gecremeerd. De begraafcijfers voor de gemeente De Marne steken hiermee gunstiger af ten opzichte van het landelijk gemiddelde (60% cremen, 40% begraven). Aannemelijk is dat de begraafcultuur in onze gemeente traditioneler is, dan in de rest van Nederland.

Op dit moment worden er gemiddeld 3 urnen in de twee jaar op de gemeentelijke begraafplaatsen bijgezet. De prijs voor bijzetting of begraven van een urn kan een reden zijn, misschien ook de entourage.

Op de gemeentelijke begraafplaats van Kloosterburen na, is er op alle begraafplaatsen voldoende ruimte om urnen te begraven. De potentie is aanwezig, maar er wordt weinig gebruik van gemaakt.

Urnenperken

Een andere trend is dat het begraafritueel persoonlijker wordt, meer gericht op het individu. Door in te spelen op deze trends en producten op maat te leveren moet het mogelijk zijn om een deel van de mensen die zich laat cremen te bewegen de urn in de gemeente bij te zetten.

Een nieuw product, wat aan zou kunnen slaan omdat er al vraag naar is geweest, is om bepaalde stukken in het openbaar groen geschikt te maken om urnen in minikelders bij te zetten (elke kelder is geschikt voor maximaal 4 urnen). De nabestaanden worden zelf verantwoordelijk voor het onderhoud van de plek. De gemeente beheert de sleutel en houdt de administratie bij. Dergelijke plekken worden aangewezen in overleg met de vereniging van dorpsbelangen en de begraafplaatsverenigingen. Hierbij kan men denken aan bijvoorbeeld het Asingapark in Ulrum, het Addingapark in Westernieland of het ecologisch bos in Eenrum. Uiteraard moeten er voorwaarden aan de plek worden gesteld, zoals:

- de grond moet openbaar zijn, en in eigendom van de gemeente blijven.
- Omdat de plek tevens de functie heeft van herdenkplek moet het een plek zijn die rustig is en niet direct langs een weg, om gevaarlijke situaties te voorkomen.
- De gemeente moet een deugdelijke administratie bijhouden (wettelijke verplichting)
- Vanwege de kleinschaligheid zullen er extra eisen gesteld moeten worden aan eventuele monumenten.

Momenteel wordt ongeveer de helft van de mensen die in de gemeente overlijden op de gemeentelijke begraafplaatsen begraven of bijgezet. Niet bekend is hoeveel mensen jaarlijks begraven of bijgezet worden op de bijzondere begraafplaatsen. We gaan ervan uit dat ongeveer 50 mensen per jaar gecremeerd worden. Nog geen twee van deze overledenen worden in de gemeente bijgezet. Door middel van gericht inzetten op de mogelijkheden die er zijn binnen onze gemeente wordt gestreefd om een derde van deze mensen alsnog te bewegen om zich in de eigen gemeente te laten begraven of bij te zetten.

Het streven is dan om van 1.6 bijzetting per jaar nu, te komen tot een bijzetting van 16 urnen per jaar.

De kosten voor geschikt maken en inrichting zijn laag, ongeveer €500 per plek. Nu is nog geen tarief bekend, maar deze zal moeten passen binnen de huidige tarieven. Op een manier zodat bestaande opties zoals de urnengraven ook interessant blijven.

Voordelen van dit product zijn:

- De aanschafkosten en de kosten voor inrichting zijn laag, ongeveer €500 per plek.
- Minder onderhoud in het openbaar groen, omdat het onderhoud van het urnenperk wordt gedaan door nabestaanden of het dorp.
- Wanneer in een dorp een begraafplaats en/of de plaats waar de urnen begraven worden en door de gemeenschap worden onderhouden, het mogelijk is om een deel van de extra opbrengsten terug te laten vloeien naar het dorp ten behoeve van dit beheer.

Monumenten

In de begraafplaatsverordening staat nu nog aangegeven dat grafmonumenten aan bepaalde maten moeten voldoen, hoogte 95 cm, breedte 85 cm, dikte 35 cm. Steeds vaker krijgt de gemeente het verzoek om van deze maten af te wijken. Hier ligt een mogelijkheid om in te spelen op de behoefte van de nabestaanden. Er zullen nieuwe criteria opgesteld moeten worden. Niet toegespitst op een individuele grafbedekking, maar meer gericht op de omgeving en de belangen van anderen die daar al een monument hebben. Aanpassing van de verordening kan er toe leiden dat meer mensen kiezen voor een grafplek in de eigen gemeente.

As bestemmingen

In de Wet op de Lijkbezorging staat dat as verstrooid mag worden op een door het College aangewezen plek of op open zee. In de verordening grafbedekkingen en asverstrooiingen van de gemeente De Marne staat dat het as verstrooid mag worden op een graf, of op door het college speciaal aangewezen plekken. De mogelijkheid wordt hier wel aangegeven, maar in de verordening staan de plekken niet vermeld. Wanneer een verzoek binnenkomt voor verstrooiing van as, wordt per keer een afweging gemaakt. Beter is het om plekken te benoemen. Komt er een afwijkend verzoek, dan deze beargumenteerd aan het college voor te leggen, middels een collegebesluit.

Op deze punten zal de verordening nader ingevuld dienen te worden, inclusief criteria die in aanmerking kunnen komen voor een afwijkend besluit. Aan het bestaande besluit is dan verder inhoud en vorm gegeven. Aan afwijkende verzoeken wordt dan niet meer op basis van ad hoc besloten.

Hierin ligt voor de gemeente een mogelijkheid om het bestemmen van urnen meer toe te spitsen op het individu.

Natuur begraven

Natuur begraven vindt een enorme opgang. De optie om dit in de gemeente De Marne te doen ligt niet voor de hand. De stukken natuur in eigendom van de gemeente hebben een beperkte omvang. Ook terreinen die aangewezen worden als natuur begraafplaatsen moeten voldoen aan de eisen in de Wet op de Lijkbezorging. Hierbij moet gedacht worden aan bijvoorbeeld de ruimte die nodig is tussen de onderkant van een kist en de hoogste grondwaterstand. Er zal dan een locatie speciaal ingericht moeten worden als natuur begraafplaats. Die investeringen zullen de kostendekkendheid doen afnemen.

5.5 Conclusie

Met de tarieven voor de aanschaf van een graf ligt in de gemeente De Marne aan de bovenkant in vergelijking met andere gemeenten. Van de gemeenten die met elkaar vergeleken zijn, kan in de gemeente De Marne als enige nog worden begraven voor onbepaalde tijd.

De term onbepaalde tijd betekent juridisch dat de tijd van de grafrust, boven de wettelijk verplichte grafrust, niet bepaald is. Dit is niet synoniem met eeuwige grafrust. Op zeker moment kan de raad beslissen om wel een termijn te stellen.

Wanneer als maatstaf wordt genomen dat alleen de eerste generatie de grafrechten verlengt, dan wordt er maximaal tweemaal verlengd. Per saldo zal dan blijken dat de totale kosten, huur van het graf en tweemaal verlengen) hoger uitvallen dan de kosten (eenmalige aankoop van het graf) die de gemeente De Marne hanteert.

Om voldoende inkomsten te blijven genereren en de positie ten opzichte van crematoria niet te verslechteren is het niet wenselijk om de tarieven met meer te verhogen dan de jaarlijkse indexering.

De gemeente kan door;

- Urnenperken aan te wijzen,
- Een andere insteek voor het afgeven van een vergunning voor het oprichten van een monument,
- en speciale plekken aan te wijzen waar as verstrooid mag worden,

meer inwoners bewegen om de urnen of het as op de gemeentelijke begraafplaatsen te bestellen en daarmee inkomsten te genereren die de kostendekkendheid op een hoger niveau zal brengen. Aan de nieuwe diensten zal bekendheid gegeven moeten worden, de effecten zullen daarom langzaam zichtbaar worden. De doelstelling voor de toekomst wordt om de inkomsten voor begraafplaatsen met een substantieel bedrag te laten stijgen.

6 Ruimen van graven

6.1 Inleiding

Al eeuwen wordt er begraven, en al eeuwen wordt er geruimd. In de laatste honderd jaar werd er veel minder geruimd dan in de eeuwen daarvoor. In de eeuwen daarvoor werd er wel regelmatig geruimd. De reden was dat men graag in het eigen dorp begraven wilde worden. Was een begraafplaats vol, dan moest er, om nieuwe plaatsen te creëren, geruimd worden. In de drukst bevolkte delen van Nederland is men door ruimte gebrek de vorige eeuw weer gaan ruimen. Ook de kostendekkendheid ging op een gegeven moment meespreken. Hergebruik van ruimte kan een manier zijn om de kosten te beheersen. Het verlengen van de grafrechten geeft extra inkomsten, het heruitgeven van een geruimd graf ook.

6.2 Ruimen

Onder het ruimen van een graf wordt verstaan het leegmaken van een graf. De resten van de overledenen worden opnieuw op de begraafplaats in een verzamelgraf ter aarde besteld. In feite krijgen de overledenen daarmee hun definitieve bestemming. In de Wet op de Lijkbezorging staan regels waaraan men zich dient te houden voor en tijdens het hele proces van ruimen.

Er is bijvoorbeeld een wettelijke termijn van tien jaar grafrust. Na deze tien jaar kunnen algemene graven geruimd worden, zonder de nabestaande daarvan in kennis te stellen. Uit zorgvuldigheid wordt dit meestal wel gedaan. Middels publicaties in lokale kranten, of door middel van het plaatsen van borden op de begraafplaatsen. Een enkele keer gebeurt het dat familie alsnog een graf koopt. Particuliere of eigen graven mogen geruimd worden nadat de termijn van uitgifte is verlopen. De gemeente is wel verplicht om dit bij de rechthebbende te melden. Men moet de kans krijgen om de termijn te verlengen. Maakt de rechthebbende geen gebruik van de mogelijkheid tot verlengen, dan kan geruimd worden. In principe is de gemeente niet verantwoordelijk voor de overdracht van de rechten van de rechthebbende. Wanneer deze overlijdt is het aan de nieuwe rechthebbende dit administratief bij de gemeente te veranderen.

Wanneer de grafrechten zijn vervallen, vervalt het eigendom van het monument automatisch aan de gemeente.

Wanneer op een begraafplaats in tien jaar niet meer is begraven, kan de begraafplaats gesloten worden. Na sluiting zal de begraafplaats nog minimaal twintig jaar door de gemeente onderhouden moeten worden. Na vijftig jaar kan de bestemming van de begraafplaats worden gewijzigd. Na deze vijftig jaar kan er geruimd worden, mits de rechthebbende van de graven afstand doet.

6.3 Situatie gemeente De Marne

In gemeente De Marne worden tot dus ver geen graven geruimd. Zoals eerder aangegeven wordt hier begraven voor onbepaalde tijd. Dit wil niet zegen dat de grafrust voor eeuwig is. Het wil alleen zeggen dat de grafrust nog niet bepaald is. Er kan een moment komen, waarin de Raad de termijnen wel vast legt (bepaalt). Deze termijn moet minimaal 10 jaar zijn (wettelijke grafrust). Deze gaat dan in op het moment dat de termijn door de Raad is aangenomen.

De gemeente De Marne geeft alleen particuliere graven uit. Besluit de Raad om te gaan ruimen, dan zal eerst de termijn vastgesteld moeten worden. Op het moment dat dit gebeurt is wil dat nog niet

zeggen dat er geruimd kan worden. De wet zegt immers dat uit gegaan moet worden van de situatie zoals die was ten tijde van uitgifte van het graf. In principe zouden dan alleen de graven kunnen komen te vervallen waarvan rechthebbende meer bekend zijn. Zij doen afstand van het graf door geen gebruik te maken van de mogelijkheid tot verlengen.

Normaal is het zo dat wanneer een rechthebbende niet bekend is, en de periode van grafrust is verstreken, het graf automatisch aan de gemeente vervalt. De gemeente hoeft in dat geval geen actie te ondernemen wie de rechthebbende van een graf is. Anders ligt dit wanneer van onbepaalde tijd wordt overgegaan naar bepaalde tijd. Zijn de rechthebbenden niet bekend, dan zal de gemeente moeten uitzoeken wie de rechthebbenden zijn. Door verhuizing of overlijden kan dit een complex en langdurig werk worden.

Ervaring van andere gemeenten, die overgingen van een analoge systeem naar een digitaal systeem, leert dat met het uitzoeken van de rechthebbenden minstens anderhalf jaar zoekwerk gemoeid is. Hier zal het niet anders zijn.

Het laten vervallen van grafrechten zal juridische risico's met zich meebrengen. Nog afgezien van de menselijke emoties die hierbij loskomen.

Met dezelfde problemen wordt de gemeente geconfronteerd vijftig jaar nadat een begraafplaats gesloten is.

Voor het daadwerkelijk ruimen van graven gelden wettelijke regels, daarbij is voor het proces een protocol opgesteld. Ruimen kan integer en respectvol gebeuren. Ook aan de behoefte van mensen aan een plek om te gedenken kan invulling worden gegeven. Bijvoorbeeld door het oprichten van een gedenkmuur, met daarop alle namen van mensen die op die plek een definitieve plaats hebben gekregen.

De vraag is of ruimen voor de gemeente De Marne een optie is die de kostendekkendheid vergroot en de voordelen opwegen tegen de nadelen.

6.4 Voordelen/nadelen ruimen

Voordelen:

- Een voordeel van ruimen is dat op een relatief kleine begraafplaats, in het eigen dorp, begraven kan blijven worden.
- Uitbreidingen zijn niet nodig.
- De kostendekkendheid kan op een redelijk niveau gehandhaafd worden. Ruimen kost echter ook geld. De investeringen hiervoor zijn kleiner. In de exploitatie zal altijd een schommeling zijn. Na een investering, kosten die gemaakt worden voor het ruimen, zal de kostendekkendheid ongeveer 80 % zijn, na verloop van tijd zal deze boven de 100% uitkomen. De kostendekkendheid kan, afhankelijk van de plaatselijke situatie, stijgen van 106 tot 120 %. Wanneer dit bereikt is, is de begraafplaats vol, en zal er opnieuw geïnvesteerd moeten worden in ruimen.
- De situatie is bepalend voor het behalen van een kostendekkendheid. Kan er machinaal geruimd worden, dan is het behalen van een kostendekkendheid van 100% geen probleem,

indien handmatig geruimd moet worden, zal een kostendekkendheid van gemiddeld 90 % het hoogst haalbare blijken te zijn.

Nadelen:

- Er wordt veel inzet gevraagd van de gemeentelijke organisatie om aan de eisen te voldoen die gesteld worden door de Wet op de Lijk bezorging. Worden deze uren doorgerekend, dan zal de kostendekkendheid eerder dalen dan stijgen.
- Voor begonnen kan worden met realisatie van ruimen zijn minimaal tien jaar verstreken. Na deze tien jaar kan er naar verwachting op beperkte schaal geruimd worden. Voor de korte termijn is ruimen geen optie.
- Misschien wel het belangrijkste argument, ruimen wordt niet vanzelfsprekend geaccepteerd.
- Niet alle delen van de oude begraafplaatsen zijn geschikt om te gaan ruimen. De ruimte tussen de verschillende graven is te beperkt. Hier kan alleen en dan nog met veel moeite handmatig geruimd worden. De kosten zijn vaak vijf of zes maal hoger dan machinaal ruimen. Voor het bereiken van een hoge kostendekkendheid is deze manier van ruimen geen optie.
- De gemeente is verplicht om een lijst op te stellen van graven en monumenten die speciale waarde hebben. Dit kan zijn omdat de graven meer dan 150 jaar oud zijn, of omdat in het graf iemand begraven is die in de geschiedenis van de regio een belangrijks rol heeft gespeeld, of omdat op het grafmonument unieke grafsymboliek staat.
- De Raad zal de termijn van onbepaalde tijd moeten vastleggen in een bepaalde tijd. Hiervan moeten alle belanghebbende persoonlijk op de hoogte worden gesteld. Is deze administratie niet op orde, dan kunnen de betreffende graven niet geruimd worden. Om te achterhalen wie rechthebbende is van een graf gaat veel tijd zitten.

6.5 Conclusie

In gemeente De Marne zou na een langdurige en zorgvuldige voorbereiding na minimaal tien jaar alleen handmatig geruimd kunnen worden. Zelfs als de kosten van de voorbereidingstijd niet worden meegerekend zal ruimen op beperkte schaal weinig voordeel opleveren voor de kostendekkendheid. Een graf handmatig ruimen kost minimaal €900,--.

Wil de gemeente De Marne overgaan tot het ruimen van graven, dan zal eerst veel werk verzet dienen worden om dit organisatorisch en juridisch mogelijk te maken.

Tijdens een eerder overleg over de kostendekkendheid in de raad is onder andere aangegeven dat De Marne een plattelands gemeente is. Met voldoende ruimte om te kunnen begraven. Het gevoel van de raad was dat opdat moment ruimen niet aan de orde was.

Advies is om niet over te gaan tot het ruimen van graven. Wijzigt de situatie zich in de toekomst, dan kan deze beslissing altijd nog heroverwogen worden.

7. Oorlogsgraven.

7.1 Inleiding

Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog lagen over de hele wereld graven van tienduizenden Nederlandse oorlogsslachtoffers. In tegenstelling tot de landen om ons heen die betrokken waren geweest bij de Eerste Wereldoorlog kende Nederland geen organisatie om voor deze graven te zorgen. Op initiatief van reserve luitenant-kolonel Dr. A. van Anrooy, hoofd van de dienst voor Identificatie en Berging van het Ministerie van Oorlog, werd op 13 september 1946 de Oorlogsgravenstichting opgericht. Deze stichting kreeg brede steun van ministeries, het Rode Kruis, verenigingen van oud-gevangenen en het voormalig verzet. Koningin Wilhelmina werd beschermvrouw en prins Bernhard erevoorzitter.

De band tussen de Oorlogsgravenstichting en het koningshuis is altijd gebleven. Zijne Majesteit Koning Willem-Alexander is de huidige beschermheer van de Oorlogsgravenstichting. Voor de Nederlandse oorlogsslachtoffers een graf konden worden gegeven, had de Oorlogsgravenstichting zoveel mogelijk gegevens nodig van Nederlanders die tijdens de Tweede Wereldoorlog waren omgekomen. Het verzamelen van deze gegevens werd gedaan door een kleine staf en een team van vrijwilligers.

Het lukte deze kleine groep een archief op te zetten met de gegevens van alle Nederlandse oorlogsslachtoffers, ook burgerlijke slachtoffers. Zij zochten in de archieven van de Ministeries van Oorlog en Sociale Zaken, het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie en het Nederlandse Rode Kruis. Tegelijkertijd spoorden zij nabestaanden op en zochten in gemeentearchieven om te controleren of de gevonden gegevens klopten. Het ging in totaal om 180.000 Nederlanders die omgekomen waren. Van hen hadden 50.000 een aanwijsbaar graf.

In 1952 was het registreren van de slachtoffers voor het grootste deel gereed. Daarna werkte men tot ongeveer 1973 aan de registratie van de 130.000 slachtoffers die geen aanwijsbaar graf hadden. Dit namenbestand en het archief vormen de basis van alle activiteiten van de Oorlogsgravenstichting: het vertellen van verhalen, het onderhouden van oorlogsgraven, het beheer van de erevelden, het verstrekken van informatie aan nabestaanden.

7.2 Oorlogsgraven in de gemeente De Marne

Op de begraafplaatsen van Leens, Ulrum, Wehe-den Hoorn, Westernieland en Wierhuizen bevinden zich ook oorlogsgraven. Op de R.K. begraafplaats van Kloosterburen ligt ook een oorlogsgraf. Deze wordt niet door de gemeente onderhouden maar door de kerk.

OORLOGSGRAVEN IN DE GEMEENTE DE MARNE			
Begraafplaats	Burger	Militair	Gedenksteen
Kloosterburen	1		1
Leens	1	5	
Ulrum		11	
Wehe-den			
Hoorn	2		
Westernieland		4	
Wierhuizen		2	

Het onderhoud dat de gemeente uitvoert bestaat uit het schoonhouden van de steen en het plaatsen van vaste planten in de perken. Op jaarbasis gaat hier ongeveer 16 uur tijd inzitten. Deze uren tellen nauwelijks in de hoogte van de kostendekkendheid. Veel belangrijker is het historisch besef, en de verantwoordelijkheid naar de nabestaande toe om deze graven in de gemeente De Marne in ere te houden.

Voorstel: Deze werkzaamheden te blijven uitvoeren.

8. Communicatie.

Het nieuwe beleid wordt gecommuniceerd met de begrafenisverenigingen, met de verschillende Verenigingen van Dorpsbelangen van de dorpen waarin een algemene begraafplaats is, met de groepen van vrijwilligers en andere betrokkenen.

Het regulier overleg met de begrafenisverenigingen en of Verenigingen van Dorpsbelangen blijft.

Intern overleg tussen de verschillende taakvelden op momenten dat daar aanleiding toe is.

Publicaties van wetenswaardigheden of bijzonderheden betreffende begraafplaatsen kunnen aan de redacties van de verschillende dorpskrantjes en indien wenselijk aan regionale kranten aangereikt worden.

Voortgang kostendekkendheid en aantallen bijzettingen/begrafenissen naar de Raad, via berap/jaarrekening

9. Samenvatting en voorstellen.

9.1 Samenvatting:

De gemeente De Marne heeft elf begraafplaatsen waar nog begraven kan worden. De kostendekkendheid van de begraafplaatsen ligt momenteel op bijna 42%.

Door verschillende maatregelen te nemen kan deze omhoog gebracht worden naar rond de honderd procent.

Om de kostendekkendheid omhoog te brengen is gekeken hoe de opbouw van de kostenposten is en naar mogelijkheden de kosten te verminderen. Ter vergelijking is gebruik gemaakt van landelijke normen. Op die onderdelen waar de gemeente boven deze normen zat, zijn de werkprocessen doorgenomen en gekeken wat de oorzaak van de afwijking was. Om meer inkomsten te genereren is niet gekozen voor een verhoging van de tarieven, maar naar mogelijkheden die er zijn om de dienstverlening en het arsenaal aan producten te vergroten. In onderstaande tabel worden de te nemen maatregelen doorgerekend naar de kostendekkendheid

REKENVOORBEELD KOSTENDEKKENDHEID

kosten 2014			389.354	
besparing op de kosten				
1) administratiekosten	7.777			
2) grafdelven	11.875			
3) grafdichten	14.272	33.924		
4) Werken met 2 medewerkers van Ability		176.120		
5) begraafplaatsen waar niet meer begraven kan worden		50.000		
			<u>260.044</u>	
				129.309
extra kosten i.v.m. uitbreidingen				
6) kapitaalslasten uitbreiding	22.750			
7) extra onderhoud	30.000			52.750
totale kosten incl. uitbreiding				<u>182.059</u>
inkomsten	163.358			
8) extra inkomsten door uitbreiding mogelijkheden	<u>20.000</u>			
totale inkomsten				183.358

1) Met de aanschaf van een digitaal administratiesysteem is minder tijd nodig voor de administratieve afhandeling van de diensten ten behoeve van begraven. De landelijke norm(1 uur per begrafenis) kan dan gehaald worden. Dit scheelt op jaarbasis ruim 75 uur.

2) en 3) Er zijn verschillende oorzaken aan te wijzen, waar door de mensen van Beheer boven de landelijke normen uitkomen. Dit geldt voor zowel het graven als het toedichten van een graf:

- Verspreiding van de begraafplaatsen,
- de kleine omvang van de begraafplaatsen,
- de grondsoort.

De gemeente zal niet aan de landelijke normen kunnen voldoen. Daarvoor zijn de logistieke problemen te groot. Maar door afspraken te maken met begrafenisondernemingen en het doorlopen van de processen is een efficiëntieslag te maken. Hierdoor is het mogelijk om de uren voor deze activiteiten naar beneden te brengen.

4) In de gemeente De Marne wordt de overhead verrekend middels een toeslag op de loonkosten. Gekozen is om dit over iedere medewerker gelijk te verdelen. Momenteel werken drie vakbekwame medewerkers van Beheer permanent op de begraafplaatsen, terwijl er veel eenvoudig werk op de begraafplaatsen te doen is. Door te kiezen om het werk op de begraafplaatsen te laten uitvoeren door één medewerker van Beheer, die geassisteerd wordt door twee medewerkers van Ability wordt een win/win situatie gecreëerd. De kosten voor het onderhoud op de begraafplaatsen dalen, in het openbaar groen wordt meer kennis ingebracht, en wordt voorzien in de behoefte tot directere aansturing van de mensen van Ability. De betrokkenheid wordt hiermee vergroot en uit ervaringen van andere gemeenten blijkt dat productiviteit omhoog gaat.

5) In de gemeente zijn verschillende begraafplaatsen waar niet meer begraven kan worden. De kosten voor beheer en onderhoud worden ten laste gebracht van de post begraven. Dit is niet redelijk, omdat er geen mogelijkheden zijn om hier nog inkomsten te genereren. Het is logisch om deze begraafplaatsen uit de exploitatie te halen en over te hevelen naar het openbaar groen. Deze begraafplaatsen worden dan bijzonder openbaar groen met als kenmerk herdenkingsgroen.

6) en 7) De meeste begraafplaatsen hebben nog voldoende capaciteit. Wanneer gekeken wordt naar de jaarlijkse behoefte ontstaan de komende vier jaar capaciteitsproblemen op de begraafplaats van Hornhuizen, Leens, Kloosterburen en Ulrum. Voor de eerste twee geldt dat er voldoende mogelijkheden op de begraafplaats zijn om uit te breiden. Door dit gefaseerd te doen, kunnen de kosten voor uitbreiding betaald worden uit de huidige budgetten.

Voor de begraafplaatsen Kloosterburen en Ulrum is die ruimte niet meer op de begraafplaatsen aanwezig. Hier zullen aangrenzende stukken grond geschikt gemaakt moeten worden als begraafplaats. Met de kapitaalslasten en onderhoudskosten van de nieuwe stukken wordt in de toekomstige kostendekkendheid rekening gehouden.

8) Niet alleen is gekeken naar mogelijkheden om de kosten te beheersen, maar ook naar mogelijkheden om meer inkomsten te genereren zonder de tarieven te verhogen. Uit de inventarisatie blijkt dat ongeveer de helft van de overledenen zich laat begraven of bijzetten op een begraafplaats in de gemeente. Door het aanbod van producten te verhogen en meer toe te spitsen op de wensen van de bewoners, wordt geprobeerd een kwart van deze mensen over te halen om zich toch in de gemeente te laten bijzetten. Bijvoorbeeld door plekken in de gemeente, in overleg met de bewoners, geschikt te maken om urnen bij te zetten. Hierbij denken we aan speciale plekken

in een dorp zoals bijvoorbeeld een park. Ook worden de voorwaarden voor het plaatsen van een monument of het verstrooien van as aangepast aan de wensen van de bewoners.

Wanneer al deze maatregelen zijn genomen, komt de kostendekkendheid uit op tegen 100%. Sommige voorstellen (overhead en volle begraafplaatsen uit de exploitatie halen) hebben een direct effect. De andere zullen een stijgende lijn moeten laten zien. Door middel van de indicatoren kan bij de Berap en de jaarrekening de vorderingen in beeld gebracht worden. Op deze manier blijft het College en de Raad op de hoogte.

9.2 Voorstellen:

- Aannemen van de visie en de beleidsuitgangspunten:
- Begraafplaatsen waar niet meer begraven kan worden over te hevelen naar het openbaar groen;
- Het handhaven van de grafrust voor onbepaalde tijd;
- Uitbreiden van de begraafplaatsen Kloosterburen en Ulrum. Middels de begroting 2017 en 2018 wordt de raad gevraagd hiervoor een bedrag ter beschikking te stellen;
- Onderhoudswerkzaamheden op de begraafplaatsen voor een deel uit te laten voeren door medewerkers van Ability;
- In overleg met de dorpen plekken aanwijzen die geschikt zijn als urnenperken, en plekken aanwijzen waar as verstrooid kan worden;
- Mogelijkheden voor het oprichten van monumenten aanpassen aan de wensen van de bewoners;
- Aanschaf van een begraafplaats administratiesysteem in de begroting 2017 wordt de Raad gevraagd een bedrag beschikbaar te stellen voor aanschaf en voor onderhoud van het systeem.;
- Doorlopen van de werkprocessen ten behoeve van het begraafproces;